

”ומביא חלוקי אבנים מפולמות” (בבלי, זבחים נד ע”א)

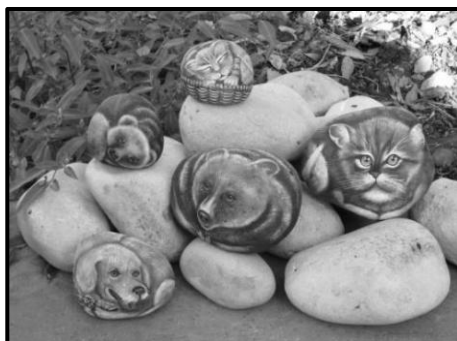
חלוקים - אבנים מפולמות

”וְקָתְבֶתָּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיֵּטֵב” (דברים כז, ח).

גושי סלע שעברו את "השיוף" של הטבע ומקבלים את הצורה של חלוק, מוזכרים בתלמוד כחומר הגלם לבניית המזבח שבבנייתו אסור להשתמש בברזל. הגמרא (בבלי, זבחים נד, א) אומרת: תא שמע דתני לוי כיצד בונין את המזבח מביאין פלבן שהוא שלשים ושתים על שלשים ושתים וגובהו אמה ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות.

כמו כן משה מצווה את יהושע: ”וְקָתְבֶתָּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיֵּטֵב” (דברים כז, ח), ויהושע ממלא את ציוויו של משה ”וַיִּכְתֹּב שָׁם עַל הָאֲבָנִים אֶת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר קָתַב לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל” (יהושע ח, לב). יהושע נצטווה לכתוב את דברי התורה על האבנים שלא עובדו בברזל. חלוקי נחל הם גושי סלע שעברו את "השיוף" של הטבע, ולכן פניהם חלקים ואפשר לכתוב עליהם (איור 18). גם הגמרא במסכת חגיגה (יב ע”א) מציינת את האבנים המפולמות: ”בַּהֲזֵי אֵלֶי אֲבָנִים הַמְּפֹלְמוֹת הַמְּשֻׁקְעוֹת בְּתַדּוּס שְׂמֵחָן יוֹצֵאִין מֵיָם שְׁנֶאֱמַר וְנִטָּה עֲלֶיהָ קוֹ תַּהֲזֵי וְאֲבָנֵי בַּהֲזֵי”.

לחלוק המוסע בנהר או הנע הלוך ושוב על החוף בידי הגלים יש שתי תכונות עיקריות: כדוריות ועגילות. הכדוריות היא תוצאת היחסים בין שלושת צירי החלוק (הקטן, הבינוני והגדול). כאשר שלושת הצירים שווים, נאמר כי החלוק בעל כדוריות גבוה. כאשר שני צירים קרובים ואחד קטן בהרבה, נאמר כי הכדוריות היא של דיסקוס, וכן הלאה. עגילות לעומת זאת היא מדד לחספוס פני החלוק. חלוקי חוף ים נוטים להיות עם צורת דיסקוס, וחלוקי נחל נוטים להיות כדוריים יותר.

שימוש בחלוקי חוף
האומן אלון יוסלביץ, גינוסר

שימוש בחלוקי נחל
האומנית שולה יוסלביץ, אמירים

איור 18: חלוקים, אבנים מפולמות בלשון המשנה, כחומר גלם לכתובה וציור (באדיבות האומנים)

רש"י במסכת זבחים אומר כי האבנים ששימשו לבניית המזבח היו צריכות להיות חלקות מאוד והיו בודקים אותן כמו את להב הסכין לשחיטה בציפורן. דבר זה מחייב שהחלוק עבר דרך ארוכה לאורך הנחל. מכאן אנו לומדים כי את אבני המזבח היו מביאים ממרחקים גדולים, שכן ירושלים נמצאת על פרשת המים הארצית בין האגף המתנקז לים התיכון וזה היורד לים המלח. באזור הקרוב לפרשת המים לא נקבל חלוקים ובוודאי לא חלוקים חלקים מאוד.

(ליוזעי ירושלים, פרשת המים הראשית של ישראל עוברת למשל בצומת כיכר פריז. טיפת גשר היורדת במעלה רחוב עזה תזרום לעמק המצלבה, עמק הצבאים וליים התיכון, ולעומתה טיפת גשם היורדת במעלה רחוב אגרון תזרום לברכת ממילא ואל גיא בן הינום ודרך נחל קדרון לים המלח.)

בניית המזבח מחלוקי אבן מסבירה גם את הנאמר בהמשך הגמרא שם: "דאמר רב כהנא אבנים של קרעת חלולות היו" (בבלי, זבחים נד ע"ב). כאשר הבנייה היא בחלוקי אבן ברור כי יש מרווח בין החלוקים ואזי הבונה יכול לשלוט במידת החלחול באמצעות הקרן: אם יוסיף הרבה חומר דק, החלחול יהיה נמוך; אם לא יוסיף חומר דק, החלחול יהיה גבוה.

לכן מובן הכתוב בפרק הבא שאת אבני המזבח היו מביאים ממרחקים גדולים.